

पृथ्वीमहतींइमांसाररूपांनदीमनुप्रच्युताःपतिताः गाधंतलं अविद्वांसःअजानंतः एवमयंजीवोबुद्धियोगमनुप्रच्युतस्ताम्येत् ॥४३॥ यथाविद्वद्विदुषोरंतरमेवंविदुषांमिथोऽंतरनास्तीत्याह नहीति तत्रहेतुः सकृदिति सकृद्विभातोषेब्रह्मलोकइतिश्रुतिःप्रत्ययावृत्तिकृतंतरातम्यंमोक्षेनास्तीतिदर्शयतीत्यर्थः ॥ ४५ ॥ एवंविदःफलमाह यदिति यदयंज्ञानीबहुदोषकर्मकरोति यच्चानेनपुराज्ञानात्पूर्वकालेकृतंनृणां तंतच्चएकतःएकेनज्ञानेनैवदूषयतिनाशयति तद्यथापुष्करपलाशआपोनश्लिष्यन्एवमेवंविदिपापंकर्मनश्लिष्यते तद्यथैषीकातुलमग्नौप्रोतंप्रदूयतेवंहास्यसर्वपापमानःप्रदूयंतइतिश्रुतिभ्यांतत्त्वविदःक्रियमाणकर्माश्लेषपूर्वकर्मदाहयोरवगमात् दृष्टमपिफलमाह यच्चाज्ञानदशायामयमप्रियमनिष्टंरक्तंदूषयति यच्चरागादिदोषात्स्वयंकरोति तदुभयंप्रियदूषणकरणात्मकंकनकरोति द्वैतदर्शनाभावात् स्वयमदुष्टःपरदोषमपिनपश्यतीत्यर्थः ॥ ४६ ॥ इतिशांति०मोक्ष०नै०भा०पंचाशीत्यधिकद्विशततमोऽध्यायः ॥२८५॥

॥४३॥

ताम्येयुःप्रच्युताःपृथ्वीमोहपूर्णानदीनराः ॥ यथागाधमविद्वांसोबुद्धियोगमयंतथा ॥ ४३ ॥ नैवताम्यंतिविद्वांसःपुवंतःपारमंभसः ॥ अध्यात्मविदुषोधीराज्ञानंतुपरमंपुवः ॥ ४४ ॥ नभवंतिविदुषांमहद्भयंयदविदुषांसुमहद्भयंभवेत् ॥ नहिगतिरधिकस्त्वित्सकृदुपदर्शयतीहतुल्यतां ॥ ४५ ॥ यत्करोतिबहुदोषमेकतस्तच्चदूषयतियपुराकृतं ॥ नाप्रियंतदुभयंकरोत्यसौयच्चदूषयतियत्करोतिच ॥ ४६ ॥ इतिश्रीमहाभारतेशांति०मोक्ष०पांचमौतिकेपंचाशीत्यधिकद्विशततमोऽध्यायः ॥ २८५ ॥ ॥ ४३ ॥ युधिष्ठिरउवाच सुदुःखाच्चसुमृत्योश्चत्रसंतेप्राणिनःसदा ॥ उभयंनोयथानस्यात्तन्मेब्रूहिपितामह ॥ १ ॥ भीष्मउवाच अत्राप्युदाहरंतीममितिहासंपुरातनं ॥ नारदस्यचसंवादंसमंगस्यचभारत ॥ २ ॥ नारदउवाच उरसेवप्रणमसेबाहुभ्यांतरसीवच ॥ संप्रहृष्टमनानित्यंविशोकइवलक्ष्यसे ॥ ३ ॥ उद्वेगंनहितेकिंचित्सुसूक्ष्ममपिलक्ष्ये ॥ नित्यतमइवस्वस्थोबालवच्चविचेष्टसे ॥ ४ ॥ समंगउवाच भूतंभव्यंभविष्यंचसर्वमेतत्तुमानद ॥ तेषांतत्त्वानिजानामिततो नविमनाद्यहं ॥ ५ ॥ उपक्रमानहंवेदपुनरेवफलोदयान् ॥ लोकेफलानिचित्राणिततो नविमनाद्यहं ॥ ६ ॥ अगाधाश्चाप्रतिष्ठाश्चगतिमंतश्चनारद ॥ अंघाजडाश्चजीवंतिपश्चास्मानपिजीवतः ॥ ७ ॥

णानितानिविद्यासाधनानीत्यभिप्रेत्यउभयंनोऽस्माकंकथंकेनप्रकारेणस्यादितिप्रश्नः ॥ १ ॥ समंगविद्वांसमुदाहृत्यतस्योत्तरमाह अत्रापि ॥ २ ॥ अन्येशिरसानमंतित्वंतु उरसाप्रणमसेत्यंतविनीतोसीत्यर्थः बाहुभ्यांतरसीवभवनदीं अंत्यंतंसंकटेपिनिरपेक्षोसीत्यर्थः ॥ ३ ॥ उद्वेगंनहितेकिंचित्सुसूक्ष्ममपिलक्ष्ये ॥ ४ ॥ भवतीतिभयंवर्तमानं भव्यगेयेतिकर्तृरिक्त्यः भूतंभविष्ययोस्तत्त्वंअविद्यमानत्वं आदावंतेचयन्नास्तिवर्तमानेपितत्तथेतिन्यायेनवर्तमानस्यापितत्त्वंतदेव यथोक्तंभगवता नासतोविद्येतेभावोनाभावोविद्येतेसतइति नह्येद्रजालिकप्रदर्शितधनद्विज्हासाभ्यांविद्वान्मुस्यतीत्यर्थः ॥ ५ ॥ अभ्युपेत्यापिजगत्सत्यत्वंआरंभान्फलानिफलवैचित्र्यंदुःखहेतुरेवेतिजानन्मपेतरंआदिरप्यहंनमुस्यामीत्याह उपक्रमानिति ॥ ६ ॥ नन्वनारंभेकथंजीवितव्यमित्याशंक्याह अगाधाश्चेति अगाधाःनिर्यथापूर्वाः नाधुमतिष्ठास्तिस्मर्योर्थेचेतिस्मृत्येः अप्रतिष्ठाःघनदारादिशून्याः गतिमंतःपंथघनादिमंतः जडामत्तादयः अस्मान्निरारंभान् निरारंभापिजीवंतीत्यर्थः ॥ ७ ॥